

Op weg naar een ecologische samenleving

Een duurzame toekomst en een samenleving op ecologische basis vormen het uitgangspunt van het onlangs verschenen advies van de Commissie Lange Termijn Milieubeleid. Het belang van ecologische kringlopen en de biodiversiteit, internationalisering en beperking van de bevolkingsgroei zijn de voornaamste peilers van het boek 'The environment: towards a sustainable future'.

Het lijvige advies (ruim 600 pagina's) werd tijdens een studiedag op woensdag 24 november in de Nieuwe Kerk te Den Haag aangeboden aan minister Alders, die het werk van de CLTM een uitstekend document noemde om het milieubeleid aan te toetsen en om nieuw beleid op basis van de bevindingen van de Commissie te ontwikkelen. De nieuwe voorzitter van de Raad voor het Milieu-beheer, drs. E. T. H. M. Nijpels, onderstreepte de noodzaak dat het milieu nu eens serieus in het dagelijkse beleid moet worden geïntegreerd. Drs. L. J. Brinkhorst, directeur-generaal Milieu, Nucleaire Veiligheid en Burgerbescherming van de Europese Commissie hield een pleidooi voor het versterken van het Europese Parlement. Hij constateerde dat de dialoog tussen Europa en de nationale regeringen een moeizaam proces is.

Hoopvol

De voorzitter van de CLTM, prof. dr. N. J. L. M. M. Nijssens, gaf een uitgebreide toelichting op het advies. De auteurs van het boek 'The environment: towards a sustainable future' gaan uit van hoop. Zij constateren dat het nog niet goed gaat met het milieu, maar het gaat wel beter dan een aantal jaren geleden. De eerste tekenen dat de samenleving bezig is haar relatie met het milieu te verbeteren zijn te bespeuren. Overheden op alle niveaus en over de hele wereld zijn milieubeleid aan het ontwikkelen en aan het uitvoeren. Ook de industrie en de agrarische sector nemen steeds meer verantwoordelijkheid voor het milieu op zich. Consumenten vertonen in toenemende mate milieuvriendelijk gedrag. Afval wordt bijvoorbeeld gescheiden ingezameld en spaarlampen en energiezuinige verwarmingsketels zijn gewone artikelen geworden. De Commissie beseft echter ook dat ze zich door deze tekenen van hoop niet moet laten verblinden. De tekenen van wanhoop zijn nog altijd omvangrijker. De ozonlaag wordt nog altijd aangetast, de CO₂-emissies zijn te hoog, de verzuring neemt toe, de afvalbergen zijn niet kleiner geworden en de biodiversiteit neemt dagelijks af. Het roer moet dan ook om. In

het advies van de CLTM speelt het concept 'evolving green strategies' een belangrijke rol. Dit betekent dat het milieubeleid niet een eenmalige operatie is die gericht is op het inlopen van een achterstand, maar dat een milieubeleid permanent moet worden gevoerd en steeds opnieuw dient te worden afgestemd op de aard en omvang van de problemen. De basiselementen van de 'green strategies' bestaan uit radicale veranderingen van de basis-instituten van de maatschappij zoals de benadering van de biosfeer, bevolking, economie, politiek en bestuur, wetenschap en technologie en ruimtelijke ordening.

Internationale samenwerking

De CLTM gaat ervan uit dat een internationaal beleid noodzakelijk is om goed om te kunnen gaan met milieuproblemen. Hier is nog maar recent een begin mee gemaakt. De meerderheid van de internationale overeenkomsten die zijn gesloten hebben maar weinig consequenties. Bovendien wordt onvoldoende aandacht besteed aan het begrip duurzame ontwikkeling. Internationale samenwerking moet meer vanuit het gezamenlijk belang dan vanuit het nationale deelbelang worden bekeken, aldus de Commissie. Het klassieke internationale werk wordt vooral gezien als buitenlands beleid, waarbij via onderhandelingen het beste resultaat voor het eigen land moet worden bereikt. Het is het werk van diplomaten en van vechters voor het nationale belang. Deze visie op het internationale werk is volgens de CLTM contraproductief voor het oplossen van de milieuproblematiek.

Ook pleiten de auteurs van het boek voor meer internationale veiligheid op het gebied van het milieu. De Commissie constateert dat de almaar toenemende afhankelijkheid van het milieu spanningen oproept. Landen en industrieën maken steeds meer misbruik van het milieu over de grens. Vooral de Derde-Wereldlanden moeten het ontgelden. Milieurampen zijn meer regel dan uitzondering geworden. De Veiligheidsraad zou meer bevoegdheden moeten krijgen om de veiligheid op het gebied van milieu te bewaken. Eén en ander zou vastgelegd kunnen worden in een zelfde soort document als de Verklaring van de Mensenrechten of in andere verdragen en convenanten.

Economie

Hedendaagse economieën zijn internationaal van karakter. Internationale handel is volgens de Commissie een wezenlijk bestanddeel van deze economieën. De handel is echter niet of

nauwelijks gebonden aan milieu-overwegingen. De effecten van de nationale economie worden voor een groot deel afgewenteld op andere landen. Internationale samenwerking met een volledig oog voor de externe effecten is dan ook geboden. Eén van de instrumenten om dit te bereiken is om handelsconcessies te doen aan landen die een actief milieubeleid voeren. Pas dan zijn we volgens de Commissie op weg om inhoud te geven aan een 'great economy' die meer en anders is dan een pure 'business economy'.

Biosfeer

Een duurzame toekomst veronderstelt dat de belangrijkste ecologische processen in de biosfeer niet worden verstoord. Ecologische kringlopen mogen niet doorbroken worden en de biodiversiteit moet behouden blijven. De auteurs stellen dat er geen duidelijke grenzen aan de maximale belasting van de biosfeer zijn aan te geven. Over de maatschappelijke effecten van klimaatsveranderingen, verzuring, smog en het verlies van biodiversiteit is nog te weinig bekend. Duurzaamheid van de biosfeer kan alleen maar worden bereikt als de negatieve en de positieve effecten bekend zijn en met elkaar in balans zijn. De auteurs pleiten dan ook voor meer wetenschappelijk onderzoek naar de kwetsbaarheid van ecologische kringlopen.

Duurzaamheid gaat tenslotte niet alleen over het puur overleven, maar vooral ook over de kwaliteit van het leven. De CLTM stelt dat het milieubeleid door de overheden tot nu toe gekenmerkt kan worden door het nemen van maatregelen naar aanleiding van rampen. De Commissie is een voorstander van het nemen van preventieve maatregelen. Daarom is het nu al noodzakelijk een aantal maatregelen verder uit te werken op basis van wetenschappelijk onderzoek op het gebied van bijvoorbeeld het gat in de ozonlaag. Om de biodiversiteit veilig te stellen en ruimte te maken voor een ecologische infrastructuur is een 'groene buffer' nodig van minstens 20% van het mondiale landoppervlak dat beschermt moet worden als ecosysteem. Voorts vindt de Commissie dat het gebruik van fossiele brandstoffen moet worden teruggedrongen met 60 tot 80% om de stabiliteit van het klimaat te garanderen. Om een acceptabele milieukwaliteit te bereiken dienen er richtlijnen voor emissies te worden opgesteld voor toxische substanties die lucht-, water- en bodemverontreiniging veroorzaken. Voorts moet de bevolkingsgroei verminderen. Het rijke noorden dient de

eerste te zijn die deze verantwoordelijkheid op zich neemt. Tenslotte zal de landbouw een belangrijker rol moeten krijgen en zich meer moeten richten op de ecologie.

Politiek en bestuur

De relatie tussen politiek en milieu wordt soms benadrukt en soms ontkend. Aanvankelijk werd de relatie tussen een kapitalistisch systeem en de milieu-problematiek benadrukt. Na de ontdekking van de slechte toestand van het milieu in de Oostbloklanden werd vastgesteld dat ook veel ex-communistische regimes buitengewoon milieubelastend waren. Elk systeem heeft zijn eigen effecten op het milieu. In verband met een duurzame toekomst gaat het om een gewenste combinatie van democratie en ecologie. Het gaat daarbij om een nieuwe ecologische orde, waarin de relatie tussen individuele vrijheid en milieu opnieuw wordt gedefinieerd.

Wetenschap

De auteurs stellen voorts dat een duurzame toekomst is gebaat bij een nieuwe opvatting over wetenschap. Duurzaamheid moet een leidende gedachte zijn in de verschillende stadia van onderzoek. De Commissie heeft tenslotte een methode aangedragen om de consequenties van bepaalde keuzes visueel te vertalen in ruimtelijke voorstellingen. Als voorbeeld is Nederland uitgekozen en is aangegeven hoe aan de keuze voor duurzaamheid ruimtelijk invulling kan worden gegeven. Dat betekent een andere ruimtelijke hoofdstructuur waarin regio's van ieder ongeveer een miljoen inwoners van elkaar zijn gescheiden door een goed herkenbaar en gevarieerd landschap en met elkaar zijn verbonden door een geavanceerd hogesnelheidsringspoor.

Vertrouwen

De verdienste van het boek 'The environment: towards a sustainable future' is dat het vraagstukken behandelt die nog niet of niet voldoende zijn doorgedrongen in de politiek. Het toont aan dat het zinvol is een lange-termijnplanning te maken voor het milieu dat plaats moet maken voor het huidige ad hoc beleid dat continu achter de feiten aanloopt. Of er daadwerkelijk iets met het advies gedaan wordt was de grote vraag die de jongeren van diverse politieke organisaties en milieugroeperingen bezighield. Zij waren door de CLTM op de studiedag uitgenodigd om aan de hand van diverse stellingen met de auteurs van het boek te discussieren. De meesten hadden geen vertrouwen in het politieke systeem en

vonden dat er te veel gepraat wordt over het milieu. Sharon Dijkema, voorzitter van de Jonge Socialisten vatte het als volgt samen: 'Het is wel duidelijk wat er mis is. Laten we maar eens wat gaan doen.'

Dutch Committee for Long-Term Environmental Policy. The Environment: Towards a Sustainable Future. Kluwer Academic Publishers, Postbus 322, 3300 AH Dordrecht, 1993. ISBN 0-7923-2655-5.

CH

IAHS/IAMAP-bijeenkomst

De internationale associaties voor hydrologische wetenschappen (IAHS) en voor meteorologie en atmosferische wetenschappen (IAMAP) hadden in juli jl. een groot congres in Yokohama. In totaal namen ongeveer 850 onderzoekers vanuit de gehele wereld deel, 450 hydrologen en 400 meteorologen. Centraal in de discussies stonden de grootschalige processen en daarmee de koppeling tussen de hydrologische en de klimatologische modellen.

Vanuit RIZA zijn twee symposia met grote aandacht gevolgd. In het symposium 'Exchange processes at the land surface for a range of space and time scales' werden de eerste resultaten gepresenteerd van ons aandeel in de internationale afvoer van de Rijn. Verder was RIZA betrokken bij de organisatie van het symposium 'Macro-scale modelling of the hydrosphere', waarin veel raakvlakken met het genoemde CHR-project waren te vinden. Veel is gesproken over energie- en vochtfluxen. Opvallend was de sterk fysische aanpak van de meteorologen versus de vaak meer conceptuele manier van modelleren van de hydrologen. De relatie met klimaatmodellen (GCM's) en de effecten van regionaal en lokaal inhomogene oppervlakken op de fluxen waren onderwerp van uitvoerige discussie tussen de GCM-bouwers en de hydrologen. Het nut van de grootschalige veldmetingen zoals HAPEX en EFEDA werd daarbij nog eens onderstreept. In de huidige generatie grootschalige klimaatmodellen die worden gebruikt voor onder andere de voorspellingen voor een vesterkt broeikaseffect zijn de landvegetatie-atmosfeer processen op een al te eenvoudige manier verwerkt. Dit is mede oorzaak van de afwijking tussen de simulaties van het huidige klimaat en de werkelijkheid. De rol van het bodemvocht en van het vochtvasthoudend vermogen van een bodem dient in dat verband nog beter te worden geanalyseerd. Via onder

andere het BAHC-project (Biospheric Aspects of the Hydrological Cycle) van het IGBP-programma (International Geosphere Biosphere Programme) wordt geprobeerd de kloof te dichten tussen de regionale en lokale hydrologische processen en de klimaatmodellen die op meso-schaal rekenen. Andere interessante symposia waren 'Extreme hydrological events: Precipitation, floods and droughts', 'Hydrology of warm humid regions' en 'Tracers in Hydrology'. De proceedings van deze en andere symposia zijn te bestellen bij IAHS-Press in Engeland, telefoon 09 - 44 491 838 800 of fax 09 44 491 832 256.

Daarnaast waren er nog enige ontwikkelingen van meer huishoudelijke aard die het melden waard zijn:

- Binnen IAHS is een nieuwe commissie opgezet voor Atmosphere-Soil-Vegetation Relations. Het bestuur is als volgt samengesteld:

Voorzitter: J. Kalma (Australië)
Vice-voorzitter A. Becker (Duitsland)
R. Feddes (Nederland)
K. Jensen (Denemarken)
Secretaris: Ch. Vörösmarty (USA)

- De statuten van IAHS zijn gewijzigd. Er komt een systeem waarin de IAHS Nationale Comités vooraf kandidaten voor bestuursfuncties kunnen voordragen en ook schriftelijk kunnen stemmen. Dit proces is aan strikte termijnen gebonden; zo moeten voordrachten uiterlijk 6 maanden voor de verkiezingen worden gedaan. Voorzitters van commissies, comités en de Associatie mogen niet meer dan 4 jaar dienen, maar werken de eerste twee jaar als president-elect en twee jaar na hun termijn als past-president.

- Het IAHS Hydrological Sciences Journal doet het goed in de hydrologische wereld. Het aanbod aan artikelen is groot en de reacties op artikelen duiden op een kritisch publiek.

- De Tison Award is toegekend aan Pamela Naden van het Institute of Hydrology (UK) voor haar artikel over een nieuwe aanpak van neerslag-afvoerrelaties i.r.t. ruimtelijke variabiliteit in Hydrological Sciences Journal.

- De volgende IAHS Assembly zal plaatsvinden in Boulder, USA, van 2 tot 16 juli 1995. Centraal thema is 'hydrogeochemistry'. Er zullen symposia en workshops worden gehouden over onder andere de invloed van de mens op rivierecosystemen, tracer-technieken, GIS in de hydrologie, enzovoort.

- De IAHS-Assembly in 1997 zal worden gehouden in Marocco.

Frans van de Ven en Bert Parmet,
RIZA